

KLIO POLSKA

Studia i Materiały z Dziejów
Historiografii Polskiej

XV

KLIO POLSKA

Studia i Materiały z Dziejów
Historiografii Polskiej

XV

KLIO POLSKA

Studia i Materiały z Dziejów
Historiografii Polskiej

XV

Instytut Historii PAN

Warszawa 2023

REDAKCJA

Adam Kożuchowski (redaktor naczelny, IH PAN), Zbigniew Romek (zastępca redaktora naczelnego, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku), Marcin Wolniewicz (sekretarz redakcji), Katarzyna Błachowska (IH UW), Tomasz Ochowski (WZ UW), Rafał Stobiecki (IH UŁ), Anna Zalewska (Instytut Archeologii UŁ)

RADA NAUKOWA

Hans-Jürgen Bömelburg (Justus Liebig University Giessen, Niemcy), Leonid Gorizontow (Rosyjska Akademia Nauk, Moskwa, Rosja), Hans Henning Hahn (Uniwersytet Carl von Ossietzky, Oldenburg, Niemcy), James Hoops (Babson College, Boston, Stany Zjednoczone), Hassan Ali Jamsheer (prof. em., UŁ, Polska), Maciej Janowski (IH PAN, Polska), Martin Jemelka (Archiwum Masaryka, Praga, Czechy), Iryna Kolesnyk (Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Kijów, Ukraina), Satoshi Koyama (Uniwersytet w Kyoto, Graduate School of Letters, Department of History, Graduate School of Letters Division of History, Japonia), Dušan Kučera (Prague University of Economics and Business, Praga, Czechy), Sławomir Magala (Uniwersytet Erazma w Rotterdamie, Holandia), Jerzy Maternicki (prof. em., UR, Polska), Borys Nosow (Rosyjska Akademia Nauk, Moskwa, Rosja), Milada Poliřenska (Anglo-American University of Prague, Czechy), Jan Pomorski (UMCS, Polska), Terrance Weatherbee (Acadia University, Wolfville, Kanada), Jun Yoshioka (Tsuda University, Tokio, Japonia), Krzysztof Zamorski (UJ, Polska), Leonid Zaskilniak (Uniwersytet Lwowski, Ukraina)

ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 31
00-272 Warszawa
tel. (48 22) 831 02 61, fax (48 22) 831 36 42
e-mail: kliopolska@ihpan.edu.pl
<http://www.kliopolska-ihpan.edu.pl>

Redakcja i korekta
Jolanta Rudzińska

Tłumaczenie streszczeń
Grażyna Waluga

Skład i łamanie
Marcin Szcześniak

Czasopismo recenzowane
Wersja elektroniczna jest wersją referencyjną czasopisma
Tomy w formacie pdf znajdują się na stronie internetowej: www.kliopolska-ihpan.edu.pl

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
e-ISSN 2450-8381
p-ISSN 2450-8373

Warszawa 2023

Spis treści

Wprowadzenie	9
Zbigniew Romek, Andrzej Wierzbicki: historyk historiografii (1942–2022)	11
Bibliografia prac profesora Andrzeja Wierzbickiego za lata 1971–2021	15

ARTYKUŁY

Jerzy Maternicki, Miejsce Andrzeja Wierzbickiego (1942–2022) w dziejach polskiej historii historiografii (The place of Andrzej Wierzbicki (1942–2022) in the history of Polish historiography)	29
Marek Kornat, <i>Nil Desperandum!</i> „Polska jest potrzebna Europie”. Hugo Kołłątaj i jego koncepcje geopolityczne (<i>Nil Desperandum!</i> ‘Poland is needed by Europe’. Hugo Kołłątaj and his geopolitical concepts)	47
Maciej Górny, Kuźnia charakterów. Powstanie styczniowe i wojna secesyjna w refleksji charakterologicznej strony przegranej (Breeding grounds for personalities. The January Uprising and the American Civil War in reflection on characters on the losing side)	65
Violetta Julkowska, Synteza polskiej historiografii doby romantycznej według Andrzeja Wierzbickiego. Rekonstrukcja modelu syntezy (Synthesis of Polish historiography of the Romantic era according to Andrzej Wierzbicki. Reconstruction of the synthesis model)	85
Jolanta Kolbuszewska, Kto zasługuje na miano wybitnego dziejopisa? Andrzeja Wierzbickiego spojrzenie na polską historiografię doby porozbiorowej (Who deserves to be called an outstanding historiographer? Andrzej Wierzbicki’s view of Polish historiography in the post-partition era)	103
Sławomir Łukasiewicz, Europa, nie-Europa i byty przejściowe (Europe, non-Europe and transitional entities)	117
Tomasz Ochowski, Aleksandra Wilińska, Aleksander Wiliński, Historiografia stosowana? Przynajmniej (na razie) wykorzystanie myśli Andrzeja Wierzbickiego dla potrzeb nauk o zarządzaniu (Applied historiography? Contributory (for now) use of Andrzej Wierzbicki’s ideas for the needs of management studies)	135

MATERIAŁY

Juliusz Bardach, Recenzja rozprawy habilitacyjnej dra Andrzeja Wierzbickiego „Wschód – Zachód w koncepcjach dziejów Polski, studium z dziejów polskiej myśli historycznej w dobie porozbiorowej”	159
Andrzej Feliks Grabski, Recenzja z rozprawy habilitacyjnej dr Andrzeja Wierzbickiego p.t.: „Wschód – Zachód w dziejach Polski. Studium z dziejów polskiej myśli historycznej w dobie porozbiorowej” (maszynopis, stron 411) oraz z całości dorobku naukowego habilitanta	167
Stefan Kieniewicz, Opinia w przewodzie habilitacyjnym d-ra Andrzeja Wierzbickiego	181
Andrzej Wierzbicki, Argument z polityki w historii	185
Andrzej Wierzbicki, A kiedy źródeł zabraknie? Kartki z dziejów historiografii PRL	201
Andrzej Wierzbicki, Niepokoje historyka historiografii	211

WSPOMNIENIA

Jerzy Maternicki, Andrzej Wierzbicki – okruchy wspomnień	217
Władysław Duczko, U Andrzeja na Mariensztacie. Rozmowy o obcych	227
Jan Pomorski, Aktualność myśli historycznej Andrzeja Wierzbickiego	235
Rafał Stobiecki, Odpominając Andrzeja	241
Wojciech Wrzosek, O Andrzeju Wierzbickim	247

Lista recenzentów „Klio Polskiej” 2023

Krzysztof Daszyk (UJ)
Piotr Górski (AGH)
Mariola Hoszowska (UR)
Barbara Klasa (UG)
Monika Kosterka (UW)
Dariusz Łukasiewicz (IH PAN)
Zbigniew Mazur (UMCS)

Lidia Michalska-Bracha (UJK)
Joanna Pisulińska (UR)
Tadeusz P. Rutkowski (UW)
Paweł Sierżęga (UR)
Andrzej Stępnik (UMCS, prof. em.)
Radosław Żurawski vel Grajewski (UŁ)

Wprowadzenie

Oddajemy w ręce Czytelników numer „Klio Polskiej” poświęcony pamięci i dorobkowi profesora Andrzeja Wierzbickiego. Uznaliśmy jednomyślnie, że jesteście Mu to winni jako pomysłodawcy, założycielowi i redaktorowi naszego pisma, którą to funkcję pełnił aż do śmierci latem 2022 r.; jako naszemu Mistrzowi i Koledze, którego zaufaniu zawdzięczamy stanowiska w Redakcji.

Tak się złożyło, że ten smutny obowiązek to jednocześnie okazja do przypomnienia i omówienia naukowego życiorysu i dorobku wybitnego polskiego historyka, co doskonale mieści się w profilu tematycznym „Klio Polskiej”. Sądzymy, że naukowa spuścizna Andrzeja Wierzbickiego zasługuje na takie omówienie i analizę ze względu na swoją merytoryczną wartość i intelektualny potencjał, niezależnie od miejsca, jakie jego postać zajmuje w naszej pamięci.

W związku z tym bieżący tom „Klio Polskiej” składa się z czterech rodzajów tekstów. Po pierwsze, osobę Andrzeja Wierzbickiego przypominają: jego naukowy życiorys opracowany przez Zbigniewa Romka, a także wspomnienia jego przyjaciół i kolegów. Po drugie, najważniejsze pozycje z jego dorobku naukowego, z których wiele można już dziś uznać za klasyczne, oraz podjęte przez niego tematy badawcze przybliżają analityczne szkice historyków historiografii i myśli historycznej. Po trzecie, te współczesne spojrzenia konfrontujemy z recenzjami rozprawy habilitacyjnej Wierzbickiego *Wschód – Zachód w koncepcjach dziejów Polski*, autorstwa Juliusza Bardacha, Stefana Kieniewiczza i Andrzeja Feliksa Grabskiego sprzed czterech dekad, które publikujemy na podstawie maszynopisów zachowanych w Archiwum IH PAN (Akta przewodu habilitacyjnego dr. Andrzeja Wierzbickiego 1982–1983, sygn. 16/98). Ponadto w bieżącym tomie zdecydowaliśmy się zamieścić przedruki trzech mniej znanych, a naszym zdaniem ważnych tekstów Andrzeja Wierzbickiego. Dwa z nich – *Argument z polityki w historii* (1990) oraz *A kiedy źródeł zabraknie? Kartka z dziejów historiografii PRL* (2010) – dotyczą refleksji o nauce historycznej w PRL. Trzeci – *Niepokoje historyka historiografii* (2002) – wydają się szczególnie warte przypomnienia jako wciąż aktualna refleksja Profesora o uprawianej przez niego dyscyplinie.

Redakcja

ISSN 2450-8373

9 772450 837307 3 5 >